



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

9 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk (przewodniczący)
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)
SSN Władysław Pawlak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 9 lutego 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P. Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 26 października 2020 r., I ACa 820/19,
w sprawie z powództwa P. Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego w W.
przeciwko M.G.
o zapłatę,

- 1) oddala skargę kasacyjną,**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

(A.D.)

UZASADNIENIE

Powód – P. Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w W. (dalej: Fundusz) w pozwie skierowanym przeciwko M. G. domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 1 000 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty z zastrzeżeniem ograniczenia jej odpowiedzialności do bliżej opisanej nieruchomości lokalowej położonej w G. przy ul.[...], obciążonej na rzecz strony powodowej hipoteką umowną kaucyjną w kwocie 2 000 000 zł na zabezpieczenie wierzytelności wynikającej z umowy kredytu, zawartej przez pozwaną z Bank S.A. (dalej Bank).

Wyrokiem z 9 września 2019 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił powództwo, ustalając, że 14 grudnia 2007 r. Bank S.A. zawarł z pozwaną oraz M1.G. jako konsumentami, umowę kredytu w kwocie 1 000 000 zł. waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego (CHF) na okres 360 miesięcy z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego położonego w G. przy ul. [...], wskazanego w umowie jako adres kredytobiorców. Zgodnie z umową, kwota 1 000 000 zł miała podlegać przeliczeniu na franki szwajcarskie według kursu kupna franka obowiązującego w Tabeli kursów walut obcych Banku kredytującego w dniu uruchomienia kredytu, czyli 14 grudnia 2007 r. Tak określona kwota we frankach szwajcarskich stanowiła następnie podstawę do ustalenia wysokości poszczególnych rat kredytu wyrażonych w CHF, podlegających przeliczeniu w dniu spłaty raty na złote według kursu sprzedaży CHF ustalonego przez Bank w jego Tabeli kursów walut obcych. Stosownie do § 10 umowy, w celu zabezpieczenia kapitału, odsetek i innych kosztów z tytułu udzielonego kredytu została ustanowiona hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 2.000.000 zł na rzecz Banku S.A., obciążająca opisany wyżej lokal mieszkalny, mający urządzoną księgę wieczystą nr [...] w Sądzie Rejonowym w Gdyni. W umowie ustalono, że w przypadku niespłacenia, w terminie określonym w umowie, raty kredytu lub jej części, Bank wezwie kredytobiorcę do spłaty zaległej należności pod rygorem wypowiedzenia umowy. W przypadku niewykonania przez kredytobiorcę zobowiązań wynikających z umowy, w tym braku spłaty zaległych należności w terminie określonym w wezwaniu do spłaty, Bank zastrzegł sobie prawo

wypowiedzenia umowy oraz przystąpienia do odzyskania swoich należności z ustanowionych prawnych zabezpieczeń oraz majątku kredytobiorcy. Okres wypowiedzenia umowy ustalono na 30 dni, licząc od dnia następnego po doręczeniu oświadczenia banku o wypowiedzeniu umowy z zastrzeżeniem § 18 ust. 2 OWKM (§ 13 ust. 3), zaś skutki wypowiedzenia określał OWKM. Zgodnie z § 18 ust. 2 OWKM, za datę doręczenia oświadczeń i zawiadomień Banku kierowanych do Kredytobiorcy uważa się również datę pierwszego awizowania przesyłki poleconej niedoręczonej, wysłanej według ostatnich danych i pod ostatni znany Bankowi adres. Kredytobiorcy podpisali oświadczenie o poddaniu się egzekucji w związku z zawarciem umowy kredytu do kwoty 2 000 000 zł. Kredytobiorcy spłacali początkowo kredyt zgodnie z umową, jednakże po zaprzestaniu regulowania zobowiązań z tego tytułu kredytodawca wystosował do nich pisma wzywające do zapłaty zaległych rat datowane 22 marca 2010 r., 29 lipca 2010 r. i 16 lutego 2011 r. (adresowane do M1.G.) i z 16 lutego 2011 r. skierowane do pozwanej. Bank sporządził 8 czerwca 2011 r. pisemne oświadczenie o wypowiedzeniu M1.G i M.G. umowy kredytu i wezwał do uregulowania kwoty niespłaconego kapitału 439.292,14 CHF i odsetek umownych 4.591,21 CHF oraz odsetek karnych 696,63 CHF. Bank wystawił 7 listopada 2011 r. przeciwko dłużnikom bankowy tytuł egzekucyjny (dalej BTE) na łączną kwotę 1.756.180,06 zł., wskazując, że zaległa kwota kredytu z odsetkami umownymi i karnymi oraz prowizjami w łącznej wysokości 477.560,25 CHF została 7 listopada 2011 r. przewalutowana na walutę krajową po kursie sprzedaży dewiz Banku S.A. w tym dniu, czyli 3,6774 za 1 CHF. Postanowieniem z 11 maja 2012 r. (VII Co 2056/12) Sąd Rejonowy w Gdyni nadał opisanemu BTE klauzulę wykonalności przeciwko dłużnikom M1.G. i M.G. co do świadczenia pieniężnego objętego tym tytułem. Na jego podstawie i na wniosek Bank S.A. Komornik wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko kredytobiorcom, w toku którego zawiadomił dłużników pismem z 1 października 2012 r. o wszczęciu egzekucji z nieruchomości wraz z wezwaniem do zapłaty kwoty należności głównej 1.756.180,06 zł oraz odsetek na dzień 1 października 2012 r. w wysokości 205.962,06 zł. wystosowanym na adres na adres w G. przy ul. [...]. Przesyłka po dwukrotnym awizowaniu w dniach: 4 października 2012 r. oraz 12 października 2012 r., a także 5 listopada 2012 r. oraz 14 listopada 2012 r. została zwrócona i pozostawiona w aktach komorniczych ze

skutkiem doręczenia dłużnikom. Komornik wyegzekwował i przekazał wierzycielowi łącznie kwotę 7.839,83 zł., a następnie na wniosek wierzyciela umorzył postępowanie egzekucyjne postanowieniem z 6 października 2016 r.

Bank kredytujący połączył się 4 stycznia 2013 r. z Bankiem [...] S.A. w W. jako spółką przejmującą. Postanowieniem z 16 maja 2013 r. (VII Co 1420/13) Sąd Rejonowy w Gdyni nadał opisanemu wyżej BTE klauzulę wykonalności na rzecz wierzyciela Banku [...] S.A. we Wrocławiu, na którego przeszło uprawnienie Bank S.A.

W okresie od października 2011 r. do 2015 r. M1.G. przebywał w zakładzie karnym i nie otrzymał opisanej wyżej korespondencji. Pismami z 20 września 2016 r. i z 24 listopada 2016 r. pozwana M.G. zwróciła się z prośbą do K. S.A. o udzielenie jej informacji o możliwości bezobciążeniowej sprzedaży lokali w G. przy ul. [...] i [...] za cenę ustaloną przez rzeczoznawcę powołanego przez Komornika Sądowego oraz o wyrażenie zgody na sprzedaż lokalu położonego przy ul. [...] za kwotę 219.500 zł.

Bank [...] S.A. we Wrocławiu zawarł 10 listopada 2015 r. z powodowym Funduszem umowę sprzedaży wierzytelności w ramach transakcji sekurytyzacji, która objęła także wierzytelność przysługującą zbywcy z tytułu umowy kredytu, o którą chodzi w tej sprawie. Powód ujawnił się jako wierzyciel hipoteczny w księdze wieczystej nr [...] Sądu Rejonowego w Gdyni prowadzonej dla lokalu pozwanej położonego w G. przy ul. [...], a ponadto wezwał dłużników M1.G. i M.G. do spłaty zadłużenia z tytułu umowy o kredyt z dnia 14 grudnia 2007 r. w kwocie 2.773 783,51 zł do dnia 1 września 2017 r. i M.G. do uregulowania zobowiązania wynoszącego 2 797 302,65 zł do dnia 17 listopada 2017 r.

W oparciu o te ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że powództwo Funduszu skierowane przeciwko pozwanej jako dłużniczce rzeczowej z tytułu umowy kredytu nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem powodowy Fundusz nie udowodnił ani wymagalności, ani wysokości dochodzonego pozwem roszczenia. Nie wykazał, że doszło do skutecznego rozwiązania umowy kredytowej w drodze wypowiedzenia przez Bank, który złożył wprawdzie oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytowej w piśmie z 8 czerwca 2011 r., ale powód nie przedstawił dowodów nie tylko na doręczenie tego oświadczenia dłużnikom, ale nawet na jego nadanie

pocztową przesyłką poleconą na ich adres wskazany w umowie kredytu. W sprawie ustalono zresztą, że przebywającemu w zakładzie karnym w latach 2011-2015 dłużnikowi M1.G. nie doręczono żadnej korespondencji związanej z kredytem, co doprowadziło Sąd Okręgowy do konkluzji, że umowa kredytu trwa. Nawet gdyby przyjąć, że umowa kredytu została wypowiedziana pozwanej z chwilą doręczenia jej odpisu pozwu Funduszu w tej sprawie, czyli 26 lutego 2018 r., to jej zadłużenie powinno być wyliczone na dzień upływu terminu wypowiedzenia umowy, z uwzględnieniem dokonanych wpłat i właściwego kursu złotego. Sąd Okręgowy zwrócił także uwagę na zasadność podniesionego przez pozwaną zarzutu, że umowa kredytu zawiera niedozwolone postanowienia umowne, do czego powód się nie odniósł.

Wyrokiem z 26 października 2020 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację powoda, dzieląc ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji. Zaaprobował pogląd, że powodowy Fundusz nie udowodnił, że doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy kredytu przed wniesieniem pozwu w tej sprawie. Jednakże nawet doręczenie pozwanej odpisu pozwu nie wywarło takiego skutku ze względu na to, że w tej dacie (26 lutego 2018 r.) obowiązywał art. 75c ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 2488, dalej: „prawo bankowe”), nakładający na kredytodawcę, w przypadku opóźnienia kredytobiorcy ze spłatą kredytu, obowiązek pouczenia go o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia oraz obowiązek odczekania wskazanego w ustawie terminu, nie krótszego niż 14 dni roboczych na odpowiedź kredytobiorcy, przed złożeniem oświadczenia o wypowiedzeniu umowy kredytu. W przypadku niespełnienia tych przesłanek, czynność prawna banku polegająca na wypowiedzeniu umowy jest nieważna (art.58 § 1 k.c.) i nie prowadzi do wymagalności wierzytelności banku tej części kredytu lub pożyczki, co do której kredytobiorca (pożyczkobiorca) nie pozostawał w opóźnieniu. Sąd Apelacyjny podniósł dalej, że powód wniósł pozew przeciwko pozwanej jako wyłącznie dłużnikowi rzeczowemu, opierając swoje roszczenia na istnieniu obciążającej jej nieruchomości hipoteki, odnoszącej się do zobowiązania wynikającego z umowy kredytu waloryzowanego kursem CHF (§ 2 pkt 1 umowy), tymczasem już w sprzecznie od upominawczego nakazu zapłaty pozwana podniosła zarzut nieważności tej umowy ze względu na

zawarte w niej niedozwolone postanowienia umowne. Sąd Apelacyjny wskazał, że brak związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym, o którym mowa w art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., oznacza, że nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu. W świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, iż postanowienia § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a i § 9 ust. 2 (zd. 3) umowy kredytu z 14 grudnia 2007 r. mają charakter niedozwolony. Określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego określania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron. Sąd Apelacyjny uznał, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul, utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością). Dalsze konsekwencje z tym związane są uzależnione od tego, czy nieważność umowy w całości zagraża interesom kredytobiorcy-konsumenta, co dopiero mogłoby otwierać drogę do zastąpienia klauzul niedozwolonych, postanowieniami "kursowymi" wynikającymi z przepisów prawa, o ile istnieją i o ile konsument nie sprzeciwił się takiemu zastąpieniu, obstając przy nieważności całej umowy. Tymczasem pozwana jako kredytobiorca i dłużnik rzeczowy domagała się konsekwentnie uznania umowy z powyższych przyczyn za nieważną, co doprowadziło do niemożności dochodzenia przez powoda zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, która dotyczy nieważnej umowy. Hipoteka bowiem ma charakter akcesoryjny w stosunku do wierzytelności, którą zabezpiecza (art. 94 u.k.w.h.). Z tych względów apelacja powoda podlegała oddaleniu.

W skardze kasacyjnej powodowy Fundusz zarzucił naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 75c ust. 1-2 pr. bank. w zw. z art. 75 ust. 1 tej ustawy, naruszenie art. 56 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. i w zw. z art. 75 ust. 1 pr. bank. (w brzmieniu obowiązującym w dniu 26 lutego 2018 r.) oraz art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. Sformułował także zarzut naruszenia art. 321 § 1 w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powodowy Fundusz dochodził w tej sprawie wierzytelności hipotecznej z tytułu niespłaconej należności kredytowej wynikającej z umowy kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego z 14 grudnia 2007 r. i zabezpieczonej hipoteką ustanowioną na bliżej opisanej nieruchomości, przez pozwaną M.G., występującą w tej sprawie w charakterze dłużniczki rzeczowej (ściślej właścicielki nieruchomości obciążonej hipoteką), będącą jednocześnie stroną umowy i dłużniczką osobistą. Wierzytelnością hipoteczną jest prawo majątkowe o charakterze cywilnoprawnym, którego istota polega na roszczeniu wierzyciela o spełnienie świadczenia pieniężnego, objętego zabezpieczeniem hipotecznym (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lutego 2017 r., I CSK 133/16, OSNC 2017, nr 11, poz. 129). Wierzyciel hipoteczny może domagać się zaspokojenia wierzytelności od dłużnika osobistego lub od właściciela przedmiotu hipoteki. W razie przelewu wierzytelności hipotecznej na nabywcę przechodzi także hipoteka, chyba że ustawa stanowi inaczej. Do przelewu wierzytelności hipotecznej niezbędny jest wpis w księdze wieczystej, który Fundusz w tej sprawie uzyskał, stając się wierzycielem hipotecznym.

Stosownie do art. 75 u.k.w.h., zaspokojenie wierzyciela hipotecznego z nieruchomości następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym, chyba że z nieruchomości dłużnika jest prowadzona egzekucja przez administracyjny organ egzekucyjny. Oznacza to, że wierzyciel hipoteczny musi uzyskać przeciwko właścicielowi obciążonej hipoteką nieruchomości tytuł wykonawczy stanowiący podstawę egzekucji sądowej, czemu służyło to postępowanie.

Sąd drugiej instancji podzielił zgłoszony przez pozwaną zarzut bezwzględnej nieważności umowy kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego z 14 grudnia 2007 r, czemu skarżący przeciwstawił kasacyjny zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez ich błędną wykładnię i wadliwe uznanie przez Sąd, że wskazane przepisy dają możliwość stwierdzenia nieważności umowy

w całości w sytuacji, w której po ewentualnym wyeliminowaniu postanowień uznanych za abuzywne, strony powinny być związane umową w pozostałym zakresie.

Przytoczona podstawa materialnoprawna skargi kasacyjnej nie zasługuje na uwzględnienie. Problematyka prawna dotycząca konsekwencji uznania za niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.) postanowień umów kredytu indeksowanego (waloryzowanego) kursem waluty obcej lub denominowanego do waluty obcej stanowi przedmiot licznych wyroków i uchwał Sądu Najwyższego, w których wielokrotnie akcentowano, że postanowienia umowy (regulaminu), odsyłające przy przeliczaniu kwoty kredytu wypłaconej w złotych polskich na franki szwajcarskie i przy przeliczaniu rat wyrażonych w CHF na złote przy spłacie raty, do Tabeli kursów walut obcych banku kredytującego, mają charakter abuzywny w rozumieniu przytoczonego przepisu. Mechanizm ustalania przez bank kursów kupna i sprzedaży waluty, pozostawiający bankowi swobodę, przy braku wskazania w umowie szczegółowych zasad kształtowania tego kursu, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich nr 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich Dz.U.UE.L1993.95.29 (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20). Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem, uznanie klauzul przeliczeniowych za abuzywne oznacza, że są one - z mocy samego prawa od momentu zawarcia umowy - bezskuteczne (nie wiążą) konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.), co sąd orzekający powinien uwzględnić z urzędu; strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie, jeśli jest to tylko możliwe. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia zawartego w umowie kredytu może uzasadniać uznanie tej umowy za nieważną. W orzecnictwie wskazuje się, że umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień nie jest możliwe jej dalsze obowiązywanie z powstałą w ten sposób luką

i nie wystąpiły przesłanki umożliwiające jej wypełnienie w drodze zastosowania regulacji zastępczej, gdy kredytobiorca nie potwierdził postanowień abuzywnych, albowiem nie udzielił następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule, tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20, z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

Akcesoryjność hipoteki (art. 65 ust. 1, art. 94 u.k.w.h) powoduje, że hipoteka nie może istnieć bez wierzytelności, którą zabezpiecza. Jeżeli wierzytelność hipoteczna nie istniała i nie mogła powstać ze względu na nieważność umowy kredytu waloryzowanego kursem CHF z 14 grudnia 2007 r., to nie było prawnych podstaw do dochodzenia tej wierzytelności przez powoda jako wierzyciela hipotecznego. Niezasadność kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., prowadziła do oddalenia skargi kasacyjnej Funduszu, bez potrzeby oceny jej pozostałych podstaw materialnoprawnych i procesowych, mających w tej sytuacji drugorzędne znaczenie.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 98 w zw. z art. 108 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

[a!]

(A.D.)

